

Posudok na habilitačnú prácu Mgr. Pavla Kačmára, PhD.
Selected correlates of action crisis during a goal pursuit
Košice, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2024, s. 180.

Habilitant ako svoju habilitačnú prácu predkladá sériu výskumných štúdií na tému antecedentov prežívania krízy akcie a tendencie odpútania sa od cieľa. Výskumné štúdie sú doplnené teoretickým úvodom, v ktorom autor definuje základné pojmy a teoretické východiská svojej práce ako aj všeobecnou diskusiu k vedeckým výsledkom získaným v jednotlivých štúdiách. Habilitačná práca sa vyznačuje tematickou konzistentnosťou, primeranou štruktúrou a prehľadnosťou. Autor prezentuje spolu 10 výskumných štúdií realizovaných na osobitných výskumných súboroch, ktoré priniesli originálne výskumné zistenia. Viaceré z nich už boli publikované v medzinárodných vedeckých časopisoch. Autor tieto výskumy prezentuje v logicky usporiadanom poradí a zoraďuje ich do štyroch tematických celkov, každý z nich opatrený zhrňujúcou diskusiou. Takýmto spôsobom autor vytvoril komplexné vedecké dielo s vlastným originálnym príspevkom, ktoré spĺňa vedecké aj formálne štandardy kladené na habilitačnú prácu.

Téma habilitačnej práce sa týka autorovho dlhodobého vedeckého záujmu a to psychologickým súvislostiam dosahovania cieľov. V habilitačnej práci je možné vidieť to, ako sa dlhodobý záujem o konkrétnu tému môže pretaviť do schopnosti predstaviť tému s primeranou šírkou a hĺbkou spracovania a s patričným nadhľadom. Habilitačná práca sa venuje konkrétne psychologickým súvislostiam tzv. action crisis, čo je pojem reprezentujúci stav konfliktu medzi zotrvaním v snahe o cieľ a ukončením snahy o dosiahnutie cieľa, sprevádzaný hromadením neúspechov, konfliktov, ruminácie, a odpútania sa od cieľa. Polemizoval by som s autorovým slovenským prekladom „akčná kríza“, ktorý môže navodzovať aj opak (krízu sprevádzanú akciou) a odporúčal by som odpovedajúcejší pojem „kríza akcie“. Tému ako takú však považujem za relevantnú, keďže krízy v sebaregulácii zameranej na cieľ sú veľmi významným problémom psychologickéj teórie a praxe. Autorove výskumy majú potenciál prispieť k poznaniu toho, prečo niektorí ľudia túto krízu zvládnu bez odpútania sa od cieľa a niektorí sa cieľa vzdajú.

Metodologický koncept použitý vo väčšine štúdií zodpovedá štandardnému kross-sekcionálnemu korelačnému výskumu doplnenému o jednu longitudinálnu štúdiu. Samozrejme, takýto typ výskumu je veľmi limitovaný najmä pri snahe robiť kauzálne interpretácie, autor si to však v plnej miere uvedomuje a venuje tomuto problému v záverečných limitáciách podstatný priestor. Dá sa súhlasiť s tým, že experimentálny výskum sa v tejto oblasti dizajnuje ťažko, pretože mnohé osobnostné charakteristiky sa dajú manipulovať len ťažko, alebo vôbec. Budúcim východiskom môžu byť intenzívne longitudinálne výskumy (s mnohými časovými bodmi), ktoré majú potenciál posunúť oprávnenosť kauzálnej interpretácie o niečo ďalej ako jednoduchý dvoj či trojfázový longitudinál.

Pozitívne treba hodnotiť príkon autora k princípom otvorenej vedy. Toto je viditeľné v celej práci, dáta a kódy k jednotlivým štúdiám sú zdieľané na verejných repozitároch, a v niektorých prípadoch sú výskumné hypotézy predregistrované na registroch otvorenej vedy. Autor tak v súlade s princípmi otvorenej vedy robí svoj výskum transparentným

a reprodukovateľným. Aj týmto autor preukazuje kvalitu svojej vedecko-výskumnej činnosti a súlad s aktuálnymi medzinárodnými štandardmi.

Štatistické spracovanie v práci je na veľmi vysokej úrovni. Habilitant vhodne vyberá a využíva relevantné štatistické postupy od štandardných korelácií až po logistickú regresiu či mediačné analýzy. Je viditeľná snaha použiť čo najfunkčnejšie a najmodernejšie metódy, ktoré sú v súlade s novými trendami v štatistike napr. konfidenčné intervaly, pokročilejší random intercept cross-lagged panels model namiesto štandardného cross-lagged panel modelu, meta-analytický prístup k vlastným štúdiám atď. Okrem klasických štatistických metód je použitá aj bayesovská štatistika, ktorá z inej perspektívy poskytuje zhodnotenie dôkaznej sily získaných výsledkov. Pozitívne je, že sa to deje uvedomelým a systematickým spôsobom, autor si je dopredu vedomý argumentov filozofie vedy, ktoré ho vedú k zvoleným postupom (kap.1.3). Jednu kritickejšiu poznámku však ohľadne autorovej interpretácii nižšej vnútornej konzistencie nástrojov PsyCap a ACCRISS, ktorú autor interpretuje v zmysle novej formatívnej povahy týchto nástrojov. Myslím si, že táto varianta mala byť diskutovaná vopred aj s prípadným efektom na výber štatistických metód, a nie ako post-hoc interpretácia niečoho, čo nevyšlo podľa predpokladov. Inak sa autor dopúšťa presne toho, čo otvorená veda kritizuje.

Analýzy prezentované v habilitačnej práci priniesli viacero relevantných výsledkov, ktoré logicky zapadajú do súčasného psychologického poznania. Identifikované prediktory krízy akcie, konkrétne budúca negatívna časová perspektíva, intolerancia neistoty, vyhýbavý štýl rozhodovania či psychologický kapitál (negatívny prediktor) zodpovedajú všeobecnému chápaniu osobnostne a kognitívne (ne)funkčného človeka. Výsledky rozširujú poznanie o korelátoch krízy akcie a vzdania sa cieľa. Ako už bolo povedané, výsledky boli získané korelačným dizajnom a ich kapacita kauzálnej interpretácie je nízka. Môžeme predpokladať, že v pozadí týchto vzťahov môže byť ďalšia premenná, nemožno ani vylúčiť, že skúsenosť s krízou akcie môže spätne formovať napr. úroveň nášho psychologického kapitálu. Do úvahy treba tiež zobrať veľkosť získaných efektov, ktoré sú pomerne nízke. Autor si tieto limitácie uvedomuje, nie vždy sa však toho striktnie drží v interpretáciách. Napr. v prvej štúdii sa vyskytla veta „This pattern of results ... indicates the essential role of the future time perspective in the tendency to disengage from a goal.“ Takéto tvrdenia sú vzhľadom na spomínané limitácie (korelácie od -0,14 do 0,22) nadnesené, najmä ak zoberieme do úvahy také metodologické záležitosti ako je efekt common method variance. Longitudinálna štúdia tiež ukazuje, ako je zložitý efekt pochádzajúce z kross-sekcionálneho výskumu, identifikovať v modeli s vyššou kauzálnou silou.

Uvedené pripomienky v tomto posudku nemajú zásadnejší dopad na kvalitu predkladanej habilitačnej práce. Tá znamená v domácom kontexte originálny prínos k téme dosahovania cieľov a aj v medzinárodnom kontexte je významným rozšírením poznania. Predkladaná habilitačná práca spĺňa odborné, obsahové aj formálne kritériá na habilitačné práce a **na jej základe odporúčam Mgr. Pavlovi Kačmárovi, PhD. udeliť vedecko-pedagogický titul docent** v odbore habilitačného a inauguračného konania sociálna psychológia a psychológia práce.